

ІННОВАЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ПЕДАГОГІВ-НОВАТОРІВ у розбудовчих пошуках Нової української школи

Інноваційна

ШКОЛА

УДК 373-028.33:
37.011.3-051(477)

Ольга

ВИГОВСЬКА

Головний і науковий редактор Всеукраїнського науково-практичного журналу «Директор школи, ліцею, гімназії», доцент, кандидат педагогічних наук, заслужений працівник освіти України

Тетяна

ГОДЕЦЬКА

Завідувач сектору аналітичної інформації відділу наукової і реферативної та аналітичної інформації у сфері освіти ДНІП України ім. В. О. Сухомлинського НАПН України

У статті на прикладах новаторського досвіду автори висвітлюють можливість реалізації деяких з ключових компетентностей для нової української школи.

Зосереджують увагу на результатах, які можна отримати від упровадження досвіду педагогів-новаторів, а також на технологіях, як їх можна досягати. До виняткової особливості цієї статті слід віднести розгляд однієї компетентності, яку реалізовано кількома способами.

Ключові слова: нова українська школа, ключові компетентності, новаторський досвід, вмотивований вчитель.

УЧИТЕЛІ –

«висококваліфіковані фахівці»

Усі часи така підготовка вчителів не була поза увагою ні освітянських керівників, ні вчених, ні громадськості. І зараз до вчителів, їхньої діяльності, якості підготовки у ВНЗ та якості їхньої роботи у школах країни прикуті погляди багатьох: з *одного боку* – держави як до тих, хто плекає громадян країни, з *другого* – суспільства, бо саме вчителі або здатні, або ні задовольнити зрослі потреби батьків та молоді країни, з *іншого* – вчені, методисти, освітянські керівники, професійні вітчизняні й зарубіжні громади з безліччю пропозицій «ноу-хау», аби удосконалити чи реформувати сучасну освіту.

У статті акцентується увага на можливостях поліпшення стану українського вчительства, бо вчитель вже сьогодні може стати таким, на якого сподівається наше суспільство, якого очікують діти України!

Єдина умова цього розкриття словами відомого хірурга, педагога-реформатора Миколи

Пирогова: «...обираючи цей шлях, прийдеться багатьом вихователям спочатку перевиховувати себе».

Стан підготовки СУЧАСНИХ ВЧИТЕЛІВ

Якщо, за даними дослідників, із системи педагогічної освіти викремити основні причини гальмування реформаційних процесів освітньої галузі, її осучаснення, то найбільше дорікань припаде саме на якість підготовки сучасних учителів. Значимо лежкі з них: неготовими до роботи на рівні сучасних вимог визнають себе **68%** учителів, а **2%** відчувають себе «зовсім не готовими», **65,4%** опитаних вважають недостатньою практичну підготовку, **48,6%** – методичну підготовку, **61,4%** – психолого-педагогічну підготовку. Молоді вчителі відчувають найбільші труднощі в організації індивідуальної роботи, вирішенні конфліктних ситуацій, проведенні виховних заходів, у роботі з батьками. Готовність учителя до нових функцій навчального процесу в контексті освіти інноваційного особистісно орієнтованого типу, а це: вміння організувати навчальний процес як педагогічну взаємодію, спрямовану на розвиток особистості, її підготовку до розв'язання

завдань життєтворчості, вміння працювати в умовах вибору педагогічної позиції, технології, підручників, змісту, форм навчання тощо – взагалі є проблематичною.

Такими ж є й готовність учителя до цілісного бачення дитини, готовність забезпечувати системний розвиток школяра в контексті викладання конкретного предмету, системне бачення світу, готовність органічно поєднувати навчальний та виховний процеси. Щодо здійснення вчителями нових функцій педагогічної діяльності, то зазначені труднощі є спільними як для студентів, так і для досвідчених педагогів [5].

Тож одним із завдань нашого дослідження було з'ясування причин (нездатність учителів чи їх неспроможність, або ненавченість тощо) такої неготовності бути компетентним професіоналом. З'ясувати, що спільного є в підготовці вчителя та здійснюваній ним педагогічній діяльності, що спричинює його некомпетентність і непрофесіоналізм, зокрема під час проведення уроку як основної форми навчально-виховного процесу.

У цьому дослідженні розроблено й технологію забезпечення готовності вчителя до творчої педагогічної діяльності. Тож наш учитель якраз і відповідає усім тим вимогам, які ставляться до нього сьогодні, і яким, на жаль, не відповідає 70% сучасних учителів. Він, майбутній учитель, випускник ВНЗ, не лише знає «як» і «що», а вміє здійснювати цілісну педагогічну діяльність в цілісному педагогічному навчально-виховному процесі.

Учитель-творець, як результат реалізації такої технології, здатен плекати духовність та інтелект країни; бачити перспективу власного росту й не має змоги зневірившись у собі, та й у обраній ним діяльності через виникнення самопочуття хазяїна своєї педагогічної долі, здатного зарадити собі та іншим і жити достойним гідної людини життям.

У такий спосіб учитель виходить на спіраль власного особистісного зростання, що забезпечить йому вихід на власну вершину, «акме», бо як сказав Парацельс, «лише вершина людини – це людина».

ЧИ МОЖЛИВО ПІДГОТУВАТИ ТАКОГО ВЧИТЕЛЯ: з чого починається вчительська компетентність

Результатами діагностичного та формуючого експериментів власного дослідження (проведеного одним з авторів цієї статті з кінця 1995 по 2015 рр.) з проблеми підготовки сучасного вчителя, який відповідає всім викликам сьогодення, доведено, що такого вчителя підготувати можливо ще під час навчання майбутнього вчителя у виші, якщо в основу такої підготовки покладемо авторську концепцію творчої педагогічної діяльності [6]. За визначенням автора, творчою називають педагогічну діяльність, у якій під час здійснення на правах цілі та результату та за рахунок її засобів твориться суб'єкт – учитель. У зв'язку з неоднозначним тлумаченням поняття творчої педагогічної діяльності, остання думка потребує деяких пояснень.

Слід з'ясувати як пов'язані між собою поняття «*учитель-суб'єкт*» і «*вчитель-компетентний професіонал*». Хто такий професіонал та ще й компетентний. Зазначимо, що поняття «вчитель-професіонал» ми використовуємо, щоб підкреслити його дипломовану професійну підготовку, а не аматорську.

У дисертаційному дослідженні зазначеного автора доведено, що у творчій педагогічній діяльності створюються найкращі умови як для учнів, так і вчителів, для задоволення їхніх основних людських потреб у спілкуванні, самопрояві, пізнанні світу, себе в ньому та сенсу життя в цілому. Завдяки здатності вчителів до емпатії виникає можливість створення виключно значущої ситуації для їх самотворення, коли вчитель стає здатним до фіксування сутнісної єдності між людьми, до більш повного розуміння себе як особистості, тобто до глибинного занурення у себе, до вияву себе нового, до пізнання своєї суті. Це явище ми називасмо віртуальним полілогом, а саму здатність до віртуального полілогу вважаємо показником опанування людиною найефективнішим механізмом самотворення [6].

Учитель у творчій педагогічній діяльності є не тільки створювачем умов для розвитку своїх вихованців, але й виявляє себе як саморозвиваюча істота, яка реалізує головне право людини бути вільною, свідомою, здатною до будь-яких змін у власній діяльності.

У «Словнику іншомовних слів» [18, С. 470] знаходимо: «професіонал» і «професія» походять від лат. *professio* – фах, але останнє означає рід трудової діяльності, що вимагає певних знань і трудових навичок і є джерелом існування, тоді як перше означає особу, що зробила якусь заняття предметом своєї постійної діяльності (на відміну від аматора).

Отже, усі, хто здобув педагогічну освіту, дістав професію вчителя та працює у закладах освіти (вищих чи середніх) є професіоналами – тими, хто професійно, кваліфіковано здійснює педагогічну діяльність. «Кваліфікація (від лат. *qualis* – який, якої якості і... фікація) – визначення якості чого-небудь, оцінка чогось; ступінь і вид професійної виучки працівника, наявність у нього знань, умінь, навичок, потрібних для виконання певної роботи; рівень підготовленості, ступінь придатності до якого-небудь виду праці; фах, професія, спеціальність» [17, С. 242; 2, С. 422].

Компетентний: 1. Який має достатні знання в якій-небудь галузі; який з чим-небудь добре обізнаний; тямущий. //Який ґрунтується на знанні; кваліфікований (у 2 знач.). [1, С. 445]

Встановлення виключної значущості для збереження й розвитку людського потенціалу країни творчої педагогічної діяльності в запропонованому розумінні дозволяє нам піднести готовність майбутніх учителів до її здійснення на рівень цілі та результату педагогічної освіти, як критеріального показника стану підготовки сучасного вчителя.

Зазначений стан готовності/підготовки вчителів вирішувати сучасні проблеми школи, суспільства, зокрема, і у першу чергу, учнів лише підсилює впевненість в незворотності рішень щодо реформування української школи, своєчасності побудови такої Нової школи, де: *по-перше*, дитина отримає повний набір компетентностей, потрібних їй для життя; *по-друге*, дитина примножуватиме здоров'я, бо вмiтиме здійснювати здоровий спiсiб життя; бiльш того, це має бути цiлiсна особистiсть, громадянин, патрiот, це має бути iнноватор. Сьогодні ми бачимо у пересiчного українця неготовнiсть до вирiшення проблем i який бере на себе повноту вiдповiдальностi за своє життя. З огляду на це, кожен громадянин має бути iнноватором тому, що iнновацiйний креативний пiдхiд i творче мислення необхiднi для оптимiстичного вирiшення життєвих проблем. Як далi зазначила Лiлiя Гриневич: *«Тому ми повиннi змiнити цю школу, її структуру i пiти на бiльшу її тривалiсть»*. Безумовно, **такi змiни**, у першу чергу, **потребують змiн у пiдготовцi самих вчителiв**. Тому зараз на часi: оновлення програм, пiдготовка i пiдвищення квалiфiкацiї вчителiв, розробка нових стандартiв вищої педагогiчної освіти.

Як прийти до нової моделі випускника?

Дослухасмося думок академiкiв НАПН:

- *Нова українська школа має працювати на засадах особистісно-орієнтованої моделі освіти. У рамках цієї моделі школа максимально враховує права дитини, її здібності, потреби та інтереси, на практиці реалізуючи принципи дитиноцентризму (В. Кремень).*

- *«Є необхідність якомога більше наблизити навчання і виховання кожної дитини до її сутності, конкретних здібностей, майбутньої життєвої траєкторії людини. Це явище я називаю дитиноцентризмом в освіті», – стверджує президент Національної академії педагогічних наук Василь Кремень [15, С.17].*

- *Справжньою школою для дітей є та, яка орієнтована на створення монолітного фундаменту конкретної особистості, на якому вона вибудовуватиме надійну споруду власного життя, зазначає Микола Гузик [10, С.26].*

У концептуальних засадах реформування середньої школи *«Нова українська школа»* [14], визначено: формулу нової школи, її структуру, **9** ключових компонентів та **10** ключових компетентностей, а ще й запропоновано *«канву розвитку учнів»* (див. вріз на С. 7). **Кожен український вчитель й батьки повинні розуміти, що таке компетентності.** Нову українську школу вибудовуємо не тільки знаннями. **Знання** – один з елементів компетентності. А ще – **уміння** як застосовувати ці знання у житті, для вирішення професійних і життєвих проблем, а ще **цінності**. От що стає ключовим компонентом змісту освіти. **Ціннісна платформа:** як сприймати інформацію, як критично її переосмислювати. У комплексі знання, уміння, цінності, ставлення в їх основі дають можливість успішно вирішувати життєві проблеми, бути успішним у професійній діяльності.

Які ж це компетентності?

У Європейському Союзі давно з ними визначилися і визначили їх місію. **Це такі ключові компетентності (їх десять):** спілкування рідною мовою, іноземними мовами, математична грамотність. При чому, природничо-математична освіта буде одним з пріоритетів, який буде реалізовано при перегляді програм основної і старшої школи. Інформаційно-цифрова компетентність – біла пляма в сьогоденній системі загальної середньої освіти. Уміння вчитися впродовж життя. Соціальні і громадянські компетентності. Підприємництво. Загально-культурна грамотність, екологічна грамотність і здоровий спiсiб життя (див. вріз на С. 7, п. 3).

Компетентності переплітаються з вміннями, Таких умінь як критично мислити, аргументувати і формулювати власну точку зору ми не вчимо дітей, а це те, що необхідне їм впродовж життя. Уміння читати, розвиток емоційного інтелекту, робота в команді – це все те, що переплітає формування цих компетентностей (див. вріз на С. 7, п. 6).

Як правильно зазначила *Лiлiя Гриневич*, що теоретичнi розробки наших науковцiв мають вийти з площини теоретичних пiдходiв i прийти в наші школи й стати живим пiдходом для наших дiтей, батькiв, вчителiв [15].

Педагогіка і педагогіка партнерства. У своєрідній моделі – загальній формулі школи – є **9 компонентів**, серед яких педагогіка партнерства, новий зміст – орієнтація на учня – дитиноцентризм (В.Г. Кремень). **В основі цієї концепції – вмотивований учитель. Вмотивований учитель і педагогіка партнерства – це основне, навіть, «лобне місце», у цій ре-**

ЗАГАЛЬНОКУЛЬТУРНА ГРАМОТНІСТЬ у досвіді авторів-героїв проекту «Педагоги-новатори в Україні»

● На думку спала ситуація, яку переповів на презентації власного досвіду **Віктор Федорович Шаталов**, автор-герой 1-ої сторінки нашого проекту:

Відповідає учень з історії про французьку буржуазну революцію, але не знає, ... хто такий Марат, хто така Шарлотта Корде. А повинен знати. Шарлотта Корде – вбивця Марата. Марат – це серце революції, гордий, гідний, строгий, він видавав газету «Друг народу», тіого вся Франція називала Друг народ. Він стояв за справу революції не шкодуючи себе.

У нього були вороги, до нього підіслали жінку-вбивцю, яка вбила його кіндіжалою. Її заарештували, суд, її засудили до гільйотини. На площі зібралися тисячі парижан подивитися, як будуть карати Шарлотту Корде. Вона зішла на ешафот, її прив'язали до дошки, дошку нахилили, кат смикнув за мотузочку, ніж опустився, голова відлетіла в кошик, тіло окремо. Кат підійшов до кошику, взяв голову Шарлотти за волоси і дав їй ляпас. І був засуджений, бо ображати жінку не має права, ляпас жінці давати не можна [2, С. 38].

Що це, як не елементи культури – ставлення до жіноцтва?

● **Олена Іванівна ЧИНОК**, автор-герой 4-ої сторінки проекту, поділилася досвідом реалізації мети щодо навчання культури гімназистів:

Жан Монне, людина, яка була біля джерел організації Європейського Союзу, сказав: «Якби мені знову довелось приступити до інтеграції Європи, я найперше почав би з культури. Цінності її універсальні».

Будуючи свій освітній гімназичний простір на інтегративній основі навколо поняття «багатокультурність світу», ми поставили за мету навчити культури [19, С. 64].

Тому варто окреслити позицію гімназії щодо самого поняття «культура». Ми розуміємо культуру як сукупність сутнісних характеристик людського суспільства. Зрозуміло, що в такому контексті культура розглядається не просто як сума мистецтва, літератури, науки, моральних цінностей тощо, а як найзагальніша, універсальна характеристика світу. Саме тому ми вважали, що світова культура – це не просто одна шкільна дисципліна серед багатьох інших, а універсальний принцип навчання, у ній закладено все, треба лише скористатися цим якомога повніше. Навчити культури – означає навчити всьому, що стосується «людини в світі», «людини в суспільстві», «людини в собі».

Як навчити культури?

Для того, щоб навчити культури, треба, по-перше, знати її (це завдання освітнього простору), по-друге, існувати в ній (це завдання культурологічного простору), по-третє, усвідомити себе в ній (це завдання життєстворюючого простору). Не можна сказати, що в першому випадку задіяний розум, у другому – емоції, а в третьому – психіка. Ні в якому разі. Усі ці аспекти особистості працюють у кожному із зазначених просторів, змінюються лише акценти.

Наведемо приклад складових культурологічного простору, який передбачає:

- навчання культури, надання можливості дитині перебувати в просторі та часі, бути в центрі різних культур і цивілізацій, діяти в своєрідному каналі передачі знань, взаємодії та діалозі культур;
- нове звучання традиційних народних та національних свят;
- свята-дієства: «День усіх святих» (День європейських мов), Великі Сатурналії, дні Жіночого та Чоловічого імені, Баг

самовираження у сфері культури». Ця компетентність передбачає глибоке розуміння власної національної ідентичності як підґрунтя відкритого ставлення та поваги до розмаїття культурного вираження інших; здатність розуміти твори мистецтва, формувати власні мистецькі смаки, самостійно виражати ідеї, досвід та почуття за допомогою мистецтва.

Де і у кого можна побачити, як учителі формують зазначену компетентність у своїх учнів, що треба знати, вміти та з чого починати? Чи існують технології, які допоможуть вчителям так працювати, щоб сформувати в учнів компетентність, визначену в програмі сучасної нової школи?

За відповідями звертаємося до досвіду педагогів-новаторів, авторів-героїв всеукраїнського проекту НАПН і нашого журналу «Педагоги-новатори в Україні».

*До досвіду педагогів-новаторів звертався і **І. А. Зязюн**, коли впроваджував «Основи педагогічної майстерності» у Полтавському університеті (див. врізи на С. 8-10).*

Він говорив: «Якщо зараз кинутися в досвід Шаталова, Льбіна і багатьох інших, ми побачимо чітко, що вони від природи це вміють. А оскільки це масова професія, і правильно мені ректори казали, що ти нав'язуєш нам ідею, як таланти відібрати? А я їм відповідав Станіславським, що талант треба навчати, навчати пізнавати себе, збільшувати свої можливості бути людиною серед людей».

У цій формулі ідеться про те, що педагог має об'єднати через слово своєї почуттєвості людей на рівні прекрасного і піднесеного. Якщо це ти можеш зробити, ти майстер своєї справи. Вмієш генерувати позитивні почуття, то і математика в тебе буде почуттєвою наукою. І математику збагнуть ті діти, які ніколи до неї не мали ніякої прихильності. Одним словом, описуючи себе, ми доходимо до того, що нам не вистачає. І у цьому якраз перевага нашої педагогічної майстерності».

ПЕДАГОГІЧНІ ПРИЙОМИ ВКЛЮЧЕННЯ студента/учня у навчання (за І. Зязюном)

Я ніколи не дозволяю, щоб студент прийшов на моє третє семінарське за-

няття не підготовленим. Я змушую його, обов'язково кожного, сказати своє бачення, своє слово. Я піднімаю: «Скажи, будь-ласка. Скажи. Скажи ти». Це те, що робив Шаталов. Шаталов кожну дитину включав, кожна дитина знала, що її можуть запитати. І вони готувались до фізики, як до предмету найголовнішого. Всі за це критикували Шаталова, а Він каже: «А чого Ви не зробите свій предмет головним?» **Зробіть. Це треба уміти.**

Я запросив до інституту Амонашвілі, Шаталова, Щетініна, Ільїна, Лисенкову, Нікітіна з дружиною. Тобто, я всім своїм студентам дав можливість подивитись на цих людей, що вони собою представляють. Вони представляють те, про що говорив **Ушинський Костянтин Дмитрович**. Що педагогічна творчість, педагогічна дія, вона неповторна, вона особлива. *Оцю неповторність кожен має розвивати в собі. І буде тоді майстром, і буде тоді творчою людиною* (див. вірз на С. 11).

Кожна людина для щастя створена. Навіщо її принижувати тим, що Вона чогось не сприймає, чогось не вміє відтворити, чого ми хочемо. Треба знайти те, що вона вміє зробити, підкреслити і індивідуально з нею працювати. *Тоді учитель буде щасливим і учень буде щасливим*. Тобто робити як робив **Макаренко**. У нього є людина, він ніколи не згадує про минуле, але він у кожному підкреслює оцю своєрідність і дає можливість кожному бути людиною. Це, звичайно, через протиріччя, це не наскрізне щастя педагогічне – ні. Це подолання цих протиріч, але душею ти повинен завжди людські якості виявляти до людини. Це не сюсюкання. Це треба уміти сказати, і суворо треба звернути увагу на це, але щоб врешті-решт людина зрозуміла у свій час, що це був батько, це був педагог.

Я у Макаренка зустрів таке поняття «педагогічна майстерність». Він казав так, що вчительська дія – це мистецтво, а **мистецтву треба одноосібно навчати кожного, хто обрав педагогічну професію. Так як ми готуємо, скажімо, музиканта, скрипаля, піаніста, так само ми повинні готувати й педагога.**

Наша педагогічна майстерність абсолютно побудована на інших прин-

Муз, свято „Пробудження природи” (день японської культури), Весняній бал, День подяки, День толерантності, День прав дитини, День родини, День Європи тощо.

Такий підхід допомагає:

- перевірити рівень знань гімназистів на практиці, поєднати знання про культуру і життя;
- вчити жити за принципами мовної соціокультурної та пізнавальної толерантності;
- бачити себе в культурі і культуру в собі;
- стати носієм культури;
- сформувати чітку систему цінностей в кожному гімназистові.

Життєстворюючий простір розкриває можливості кожного учня через систему дисциплін блоку «Я-концепція». Так, мовна творчість, хореографія, ушу, образотворче мистецтво, музика, театр, фізична культура, художня творчість розвивають здібності до творчості, можливості зорової пам'яті, образних асоціацій, уяви, художнього мислення та мовлення, формують систему уявлень про творчі здібності кожного.

Психологічні практикуми, тренінги, семінари формують пізнавальні здібності, супроводжують дитину в повсякденному житті, допомагають визначити карту інтелектуально-творчого розвитку «Я – сам».

● **Микола Миколайович Палтунев**, автор-герой 2-ої сторінки проекту, розповів про його пошуки філософського сенсу шкільної освіти:

Відірваність багатьох викладених знань від життя, слабка мотиваційна основа формувальних знань – це причина того, що за нинішньої поінформованості дітей процес навчання є малоцікавим, духовно бідним, незрозумілим.

Закони ієрархії знань неможливо ігнорувати. Нехтуючи своїми Родом, Народом, людством, долею Планети і Всесвіту як ієрархічними системами, ми нехтуємо собою, своїм майбутнім. Тільки гармонійна людина здатна жити в гармонії з собою, із сім'єю, суспільством, природою, з усім Світом.

Освічена і культурна людина – це філософ у житті. А філософське мислення і має зароджуватися в школі, тому цю біологія, фізика, хімія, природознавство, геометрія, астрономія – науки філософські про навколишній світ Природи. Історія, географія, література, право – теж зароджують філософське мислення. Але, про світ людей. І все це неможливо без знання мовних предметів – українська, російська, англійська мови, алгебра, малювання, музика, креслення, інформатика.

Освіта – основа культури людини, а філософія – засіб, за допомогою якого формуються предметні й узагальнені знання.

Учнів необхідно навчити мислити на рівні узагальнень. А це значить – формувати логіку мислення, вміння аналізувати той чи інший факт життя і знаходити шляхи його розв'язання.

Все, що не відповідає єдиному цілому, не йде на усвідомлення взаємозалежних гармонійних процесів Космос – Земля – Людина, – йде на смітник. У цьому якісна новизна епохи.

Сучасний учитель: роль і культура

Бути хорошим учителем – це дар, так само як і дар бути хорошою людиною. Але дар потрібно розвивати.

Входження всіх країн світу в інтеграційні процеси ставить перед системою освіти нове завдання – вибір єдиного змісту освіти, так званого світового стандарту. Без розуміння майбутнього неможливо творчо підходити до цього.

Вимоги до вчительської праці сьогодні змінилися. Учитель повинен бути не тільки джерелом різноманітних знань, а й тлумачем, роз'яснювати ту інформацію, ті первинні знання, які мають учні.

Плин часу і його цільність настільки зросли, що людина повинна мати нові якості, які дають можливість жити в цьому дійсно швидкоплинному житті.

Учитель має знати свою навчальну дисципліну на такому рівні, який дав би йому змогу імпровізувати, варіювати дози інформації, володіти відчуттям циклу: формування знань – закріплення знань – відпрацювання знань – контроль знань. І все це на рівні творчості, на рівні вмілого поєднання узагальнених і предметних знань, на рівні тонкого переходу від репродукції отриманих знань до творчого їх осмислення.

Немає значення, чи добре учень знає предмет певного вчителя. Набагато важливіше, чи склалися між учителем і учнем такі взаємини, які дозволяють учневі вважати викладача Учителем. Учителем, якому можна вірити, перед яким можна не соромитися своїх промахів, якого хочеться торкнутися усіма фібрами своєї душі.

На жаль, серед вчителів чимало егоїстів. Вони бачать не учня на уроці, а себе. Вони примітивні у своєму авторитаризмі. Вони хочуть досягти успіху негайно. Часто ціною приниження і підпорядкування учня. Уміє вибачитися, якщо був несправедливий до дитини. Завжди має бути культура вчителя, яка виражається не в зовнішніх проявах, а у внутрішньому стані самого вчителя.

Мотиваційна основа в навчанні – це основа основ у практичній діяльності вчителя. Від того, як учитель зміг налаштувати учнів на навчання, від того, як він розуміє особливості кожної дитини і враховує їх у своїх взаєминах, залежить успіх у навчанні.

Потім продумати, які ж методичні прийоми, способи, методи дають найкращий результат. Відкинути те, що нібито красиво, але недоцільно. Знайти те, що є ядром твоїх підходів і методів, при цьому розглядаючи кожен вікову категорію дітей.

Пам'ятайте, що досягнення справжньої майстерності в навчанні – це також досягнення істини життя, що ґрунтується на чистоті помислів, на оптимістичному аналізі навколишнього середовища і на позитивній динаміці постійного успіху в розумінні і навчанні дітей [4, С. 50-62].

● **Світлана Андрівна Гавриш**, автор-герой 3-ї сторінки проекту, поділилася унікальним виховним результатом:

У ліцеї працює школа адаптації молодого вчителя «Данко», академія інноваційних технологій „Факел”, що об'єднує 12 предметних кафедр.

Під керівництвом директора, зусиллями вчителів, учнів і батьків створено духовно-естетичний комплекс «Перлини України», оформлено науково-етнографічний комплекс «Троянди мови України!» під девізом «Ти відродилася, як Фенікс, хоч тричі розстріляна була», модернізовано музей Бойової слави «Вони подарували нам мир», що носить статус народного.

Музей та народознавчі комплекси стали центром виховної роботи в ліцеї. Окресом ліцею став музей Матері. Жінці-матері присвячували вірші, поеми, пісні, художники змальовували її неповторну красу та чарівність, бо мати – найрідніша в усьому світі людина.

У ліцеї є 4 культури: матері, людяності, культ знань, доброти і порядності. В ліцеї працює рада матерів, рада батьків, піклувальна рада. Світлана Гавриш, зазначає, що у ліцеї кожна дитина особистість, життя якої проходить в спеціально створеному середовищі, насиченому музейними експонатами, і тому вже 18 років немає жодного правопорушення [11, С. 19, 23].

С. В. Бєлуха додає: «Після перера у заняттях з будь-яких причин навчально-виховний процес у сім'ї починається не з уроків, а з години вражень» [3, С. 14].

цитах. Хто підтримує принципи людиноцентризму; не заважає людині бути самим собою, чи навчай людину ставитися до іншого, як би вона хотіла, щоб інші ставилися до неї. Це правило етики.

Маєш збагнути, що кожна людина народилася на цей Божий світ, щоб робити добро людям. **Щоб добротворця такого виховати треба бути самому таким добротворцем.** А для того, щоб ця добротворність була, кожна людина повинна збагнути свій психологічний світ, природні дані. **Якщо ти обираєш педагогічну професію, покажи ці дані, як неповторні природні твої особливості.** Для цього треба, звичайно, і талант мати, і вчитися.

Велика кількість підручників з педагогіки, окрім шкоди, нічого не давали і нічого до цього часу не дають.

Ми зробили так, щоб кожний наш студент пройшов 100 годинний курс свого особистісного розвитку, щоб педагог-майстер побачив і сказав, які є позитивні особливості людини, як збільшити ці позитиви, власно пліфуючи природні вади, які заважають людині розкривати свої глибинно природні обдарування бути людиною. У такій спосіб ми зробили свою першу програму, зробили перший підручник. Це почалося десь у 1976 році і десь під 1980 рік ми мали підручник «Основи педагогічної майстерності». Ми його видали в Україні. Що цікаво: через два місяці цей підручник був закуплений японцями. Вони уважно його дуже проштудювали і викликали мене читати лекції з педагогічної майстерності в університетах Японії.

Коли я в Японії викладав педагогічну майстерність, то умову поставив: кожен день я маю побувати у дитячому садку чи початковій школі. Я бачив у дитячому садочку повну самостійність дітей. Відразу уже лідер є, він сам організовує дітей, всі на нього працюють і вже вони визначають, що цей лідер має задатки таланту організатора. Все це підтримується в дитячому садочку. Поступаючи в почат-

кову школу, цей талант уже знаний, якщо він має математичні здібності, то до нього підключаються фірми. Платять йому стипендію, починаючи з першого, другого класу. Середня завантаженість учнів на одного вчителя **п'ятдесят дітей**. Вони вчителю за двох-трьох талантів платять зарплату таку ж, яку одержує вчитель за всіх, якщо він відповідає, так би мовити, вимогам фірми і допомагає працювати з цими дітьми. Діти одержують стипендію, батьки – доплату від фірми. Інші діти вчатьса безкоштовно до закінчення вищого навчального закладу. **Велика зарплата фірми** відразу і людина-талант ніколи з фірми не піде, вона вмере разом з фірмою. **Такий закон. Чого вони вийшли зараз на світові позиції? Тому, що вони підтримують талант.** Талант – це одиничний вияв природи, даних Божих, як ми кажемо. **І його треба знайти й підтримувати.**

Якщо ти вже стаєш лідером держави, ти повинен знати основні чинники її прогресу, а цим чинником є освіта. Так само в Японії було, поки не прийшли талановиті люди. **Талановиті люди придуть обов'язково і у нас до влади.** Так трапилося в історії, українці ніколи не дбали про себе, вони завжди працювали на когось. **Таланти розкрадалися.** Японія зрозуміла це з **1871 року** і поставила освіту на перше місце. Вони цього дотримуються і зараз.

Директор, коли очолює колектив, він має працювати з колективом. Приходять до нього нові молоді люди. Науково-методичну роботу треба проводити, але щоб її давали люди, які вміють це робити. **І дозволяти це робити якраз талановитим людям.** Я коли на посаді міністра був, завжди говорив, що у системі освіти повинні працювати лише методисти великого гатунку. Не може з райкому партії прийти людина, яка не здатна бути педагогом, щоб керувати педагогічною роботою. **Це повинен бути методист вищого рівня.** Всі мої професори обов'язково мали читати, бодай, одну лекцію в школі. Вони повинні знати учнів. Вони повинні знати, на який загальний готують учителя.

МАЙСТЕР ЦЕ ХТО?

Щоб збагнути оці всі проблеми, **треба дуже глибоко перечитати Станіславського «Мистецтво актора володіти собою».** Це справжня педагогіка. Там Станіславський неодноразово підкреслює одну дуже важливу деталь, що **неповторність людини вимагає абсолютно неповторного до неї підходу.** Ніякі вправи, ніякі сентенції не можуть увійти у душу людини, якщо не буде зважена її природа. **Таланту не потрібно ніяких вправ, ніяких навчальних процедур.** Він буде діяти за законами природи. Але вся трагедія в тому, що талановитих людей серед маси людей всього на всього 3-5%. Але у Станіславського є надзвичайно цікава думка, що справжній майстер – це той, хто, працюючи над собою, весь час самоудосконалюється від якоїсь початкової точки до якоїсь кінцевої. І може ця людина не досягне вершин природного таланту, але сам поступ до цієї вершини показує людям, із якими працює, як треба вести себе в різних ситуаціях, що треба для тебе, як працювати над собою. **Ось в чому суть усієї проблеми педагогічної майстерності. Не можна виховати природній талант. Неможна.**

Але кожна людина від природи має свої неповторні особливості і треба їх включити у процес самозбагачення. **Отоді ми пропонуємо цілу систему вправ.** Багато вправ саме зі сценічної майстерності. Які засоби впливу на інших людей і всіх педагогів однакові? **Слово!** Володіння словом. Це слово повинен подати у твоєї природній життєвості. Як ти це зробиш, так тебе діти і приймуть. Макаренко каже: **«Тільки тоді я став справжнім педагогом, коли навчився 17-20 відтінками казати слово «ДИ СЮДИ».** І тоді я не боявся, що хтось до мене не підійде і не зробить того, що я хочу». Буває так, що вчитель все життя пропрацював на цій роботі, і ніхто йому не сказав, що він може навчитися, якщо вміє трьома відтінками відображувати, то дійде до 10-12 відтінків і це йому допоможе бути самим собою.

ЧОГО НЕ ВИСТАЧАЄ, ЩОБ ШИРИВСЯ РУХ МАЙСТРІВ?

Не вистачає одного: постійної праці з талантом. Грошима таланту не купиш. Талант треба купляти завжди своєю совістю. Дослухатися треба до педагогів, які з дітьми працюють і які визначають їх педагогічні особливості уже у четвертому класі. Видно, чого дитина прагне, що вона буде працювати у системі людина-людина, вона володіє словом. Цій людині треба давати шлях. Якби ми зробили те, що роблять японці зараз. **Чому Японія зараз дійшла до майже 100% бажаних здобути вищу освіту.** По-перше тому, що освічена людина ніколи не дозволить собі нищити те, що зробила інша людина. Тільки буде підтримувати це, але японці ставлять іншу мету. Вони відшукують таланти на різних етапах розвитку людини у початковій школі, але не всі таланти тут відшукаєш. Їх ще треба шукати і через систему вищої освіти. Вони дають кожній людині право одержати вищу освіту. У цій вищій освіті талант, якщо він є, дає **95%** національного прибутку. Оці **3-5%** дають **95%** національного прибутку, вони щасливі зі своїм талантом. Вочевидь, талант треба підтримувати і вести.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. – К.: Ірпінь: ВТФ «Перун», 2001. – 1440 с.
2. Виговська, О. І. В. Ф. Штаталов: його ідеї прагнуть і сьогодні / Ольга Виговська, Олексій Виговський // Директор школи, ліцею, гімназії. – 2006. – № 6. – С. 32–48.
3. Виговська, О. І. Лисичанська багатoproфiльна гімназія: від школи повного дня – до сучасного закладу корпоративної культури / Ольга Виговська, Олексій Виговський // Директор школи, ліцею, гімназії. – 2009. – № 2. – С. 5–16.
4. Виговська, О. І. Микола Миколайович Палтшицев: опонент чи соратник сучасної педагогіки / Ольга Виговська, Олексій Виговський // Директор школи, ліцею, гімназії. – 2007. – № 6. – С. 50–62.
5. Виговська О.І. Нова педагогічна діяльність: практико-технологічні аспекти. Обґрунтування концептуальних змін // Директор школи, ліцею, гімназії. – 2015. – № 1-3. – С. 151-157.
6. Выговская О.И. Творческая педагогическая деятельность в целостном учебно-воспитательном процессе: Дис... канд. пед. наук.: 13.00.01. – К., 1995. – 203 с.
7. Виговська, О. І. Українська школа: якісна освіта та європейські стандарти : реферативно-аналітичний огляд інформаційних і презентаційних матеріалів інноваційного досвіду шстнадцятого Героя Проєкту, Сергія Васильовича Романовського, автора-героя 11-ї сторінки Всеукраїнського проєкту НАПН України і журналу – «Педагогі-новатори в Україні» / Ольга Виговська // Директор школи, ліцею, гімназії. – 2016. – №№1-3. – С. 112–151.
8. Годелька, Т. Якісна освіта в українських реаліях / Тетяна Годелька // Директор школи, ліцею, гімназії. – 2016. – №№ 1–3. – С. 39–46.
9. Гончаренко, І. Сучасні технології на службі навчального процесу / Іван Гончаренко // Директор школи, ліцею, гімназії. – 2010. – № 2. – С. 46–53.
10. Гузик, М. Філософсько-світоглядні основи педагогічної системи М. П. Гузика та особливості його авторської дидактики / Микола Гузик // Директор школи, ліцею, гімназії. – 2009. – № 2. – С. 26–34.
11. Довгополий, В. Кредо її життя – служіння дітям і людям / Володимир Довгополий, Олена Сулима // Директор школи, ліцею, гімназії. – 2009. – № 2. – С. 17–24.
12. Зязюн, І. Основа підготовки сучасного вчителя // Директор школи, ліцею, гімназії. – 2005. – № 1. – С. 13.
13. Мар'єнко, О. Ступені методу – поразка чи перемога / Олена Мар'єнко // Директор школи, ліцею, гімназії. – 2010. – № 2. – С. 54–55.
14. Нова українська школа [Електронний ресурс] : концепт. заходи реформування серед. шк. : ухвалено Рішенням Колегії МОН України від 27.10.2016 р. / МОН України // Міністерство освіти і науки України : [офіц. портал]. – Текст дані. – Київ, 2016. – Режим доступу: <http://mon.gov.ua/%D0%9D%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%BD%D0%B8%2016/12/05/konczepczija.pdf> (дата звернення: 20.03.17). – Назва з екрана.
15. «Нова школа. Простір освітніх можливостей». Управління та вчительські пріоритети: три міністри про головне / уклад. Ольга Виговська // Директор шк., ліцею, гімназії. – 2016. – № 4/5/6. – С. 6–19.
16. Педагогі-новатори в Україні [Електронний ресурс] : інформаційно-бібліографічний ресурс містить біографію, бібліографію публікацій, аналітичні матеріали про діяльність педагогів-новаторів тощо / Голова Ради Проєкту Василь Кремень, керівник та ініціатор Проєкту Ольга Виговська ; упоряд. Виговська О. І., Годелька Т. І., Самчук Л. І. [та ін.] // Державна науково-педагогічна бібліотека України імені В. О. Сухомлинського : [офіц. портал]. – Текст дані. – Київ, [2010–] – Режим доступу: <http://dnpb.gov.ua/ua/інформаційно-бібліографічні-ресурси/педагогі-новатори/> (дата звернення: 20.08.17). – Назва з екрана.
17. Педагогічний словник / За ред. Ярмаченка М.Д. – К.: Педагогічна думка, 2001. – 516 с.
18. Словник іншомовних слів. – К.: наукова думка, 2000. – 680 с.
19. Чинюк, О. Майстерня школи: школа для всіх і кожного. В пошуках практично-орієнтованої освітньої концепції / Олена Чинюк // Директор школи, ліцею, гімназії. – 2009. – № 2. – С. 60–82.

ВИСНОВКИ

Україна і її народ Божим велінням давно вже заслуговують на Щасття. Раніше у неперспективних селах будувалися школи, медичні заклади, житлові будинки. Люди поверталися в село з міст.

Вчитель – основоположна сила соціального відтворення – культурного, економічного, політичного. Без нього унеможливується соціальний поступ, будь-які досягнення держави і народу. Він є безпосередньою продуктивною силою (див. вріз на С. 11).

Підготуємо такого Вчителя – то і Державу свою матимемо, забезпечимо їй належне/достойне місце у глобалізованому Світі!

Ольга Выговская, Татьяна Годелька

Інноваційний потенціал педагогів-новаторів в процесах побудови Нової української школи

В статті на прикладах новаторського досвіду автори освітлюють можливість реалізації деяких із ключових компетентностей для Нової української школи.

Концентрують увагу на результатах, які можна отримати від впровадження досвіду педагогів-новаторів, а також на технологіях, як їх можна досягти.

Ключовою особливістю цієї статті слід вважати розгляд однієї компетентності, яку реалізовано кількома способами.

Ключові слова: Нова українська школа, ключові компетентності, новаторський досвід, мотивований вчитель.

Olga Vygovska, Tetiana Godetska
Innovative potential of innovative-pedagogues in the developing search for the New Ukrainian School

In the article on examples of innovative experience, the authors cover the possibility of implementing some of the key competencies for the New Ukrainian school.

The authors focus on the results that can be obtained from the introduction of the experience of innovative-pedagogues, and also the technologies in which they can be achieved.

The exclusive features of this article should be attributed to consideration of one's competence, which has been implemented in some ways.

Keywords: New Ukrainian school, key competencies, innovative experience, motivated teacher.